

Otters eisen veilige visfuiiken

Roep om beschermingsmaatregelen

TEKST

Hans Bekker, Zoogdiervereniging
Addy de Jongh,
Stichting Otterstation Nederland

FOTOGRAFIE

Hans Bekker, Niall Benvie,
Janny Bosman, Addy de Jongh
en Ronald Messemaker

De maatschappij investeert in de terugkeer en bescherming van de otter.

In de pers duiken regelmatig berichten op over verdronken otters in visfuiken. Hoe groot is dit probleem en wat moet er gebeuren? Het raadplegen van bronnen en navraag doen bij betrokken organisaties leverden onvoldoende heldere antwoorden op. Is er meer helderheid te verschaffen?

Voor 1980 was verdrinken in fuien een belangrijke mortaliteitsfactor voor otters. In Nederland was dat vanaf 1938 tot 1989 gemiddeld 43 procent en vanaf 1964 tot 1989, met het toegenomen verkeer, 31 procent. Het Herstelplan Leefgebieden Otter meldt 96 geregistreerde dode otters

in de periode 1965 – 1987. Hiervan stierven 26 in fuien. Uit onderzoek van Reuther (2002) komt naar voren dat van de 5.000 gerapporteerde slachtoffers tussen 1951 en 2000 er 29 procent in fuien zijn verdronken. Hierbij wordt op gemerkt dat in de loop der tijd het aandeel verkeersslachtoffers binnen het totaal van gemelde doodvondsten fors is toegenomen. Naast otters verdrinken in fuien ook watervogels.

Recentelijker is tussen 2002 en half 2016 op ruim 200 dood gevonden otters in Nederland sectie verricht waarvan 9 vrijwel zekere gevallen van verdrinking. Eind april 2018 is een otter verdronken in een illegale fuik. Drie otters waren zeker verdronken in visfuiken: één in een fuik geplaatst door Altenburg en Wymenga voor onderzoek en een ander in een fuik van een beroepsvisser en één (april 2018) in een illegale fuik in de Wieden. De andere kregen het stempel dat zij hoogst waarschijnlijk verdronken zijn. In 2015 werd een driejarig otterwifje dood gevonden bij Nieuwkoop; ook hier hoogst waarschijnlijk een verdronken dier. Waar het dier is verdronken is onduidelijk; het dode dier kan verplaatst zijn. In 2016 zijn twee dode otters gevonden in de Rottige Meente en in de Alde Feanen. In dezelfde periode zijn in De Wieden twee dode exemplaren gevonden. Deze vier slachtoffers zijn hoogstwaarschijnlijk verdronken.

Al is de verhouding tussen verdrinken en doodrijden van otters veranderd, niettemin is het aantal van negen verdrinkingen opvallend weinig gezien de eerdere genoemde getallen. Zijn verdronken dieren minder zichtbaar?

Veilig leefgebied

Ons toekomstbeeld is dat er voldoende veilig leefgebied is met een rijke en gevarieerde visstand waarbij een 'ottervriendelijke' visserij kan gedijen. Daarom willen wij weten welke aspecten belangrijk zijn om slachtoffers door verdrinking waar mogelijk te voorkomen.

Meer concrete vragen zijn:

1. Hoe is de huidige situatie in Nederland?
2. Zijn de afgelopen decennia omstandigheden veranderd waardoor weinig informatie binnenkomt van de gemelde slachtoffers?
3. Gaat het hier om een verborgen probleem? Om deze vragen te beantwoorden is onderzoek gedaan naar waar gevestigd mag worden, wat de regels zijn met betrekking tot het gebruik van mitigerende maatregelen (denk aan stopgrids, ontsnappingsluikjes of het aangepast plaatsen van fuien) en hoe omvangrijk illegale visserij is.

Viswater en vissers

Overall in het waterrijke Nederland zijn vissers aanwezig; het gaat dan om zowel beroepsvissers als sportvissers. Al neemt het aantal beroepsvissers op de binnenwateren de laatste jaren drastisch af, bij sportvissers gaat het om een omvangrijke groep; circa 600.000 mensen zijn aangesloten bij de landelijke vereniging Sportvisserij Nederland.

De kans dat een van de kant hengelende sportvisser een otter aan de haak krijgt kunnen we uitsluiten. Uit het verspreidingsonderzoek van de otter (NEM) blijkt dat de beroepsvisserij in vrijwel alle (potentieel) belangrijke otterleefgebieden met fuien vist.

Waar en waarop beroepsvissers vissen is afhankelijk van de verkregen vergunning. De visrechthebbende van een water geeft deze vergunning en kan daar voorwaarden aan toevoegen. Veelal is dit de eigenaar van het water, maar ook een sportvissersfederatie kan als visrechthebbende een vergunning aan een beroepsvisser geven. Onder leiding van de visstandbeheercommissie stellen visrechthebbenden van een gebied, de sport- en beroepsvissers, samen een visplan op. In dit plan beschrijven ze hun visserijbeheer met maatregelen voor de sport- en beroepsvisserij in een omschreven gebied. Een merengebied is qua visserij anders

De otterpopulatie in Nederland is zich voorzichtig aan het herstellen. Dat is goed nieuws want otters zijn afhankelijk van een gezonde visstand. Helaas verdrinken er nog steeds otters in (illegale) fuien. Op verzoek van de Zoogdiervereniging besteden we in Visionair aandacht aan dit onderwerp. Het origineel van dit artikel verscheen onlangs in het zomernummer van Zoogdier.

dan een rivier of een polderwater. Het IJsselmeer kent veel visrechtgebieden zonder specifiek nader aangeduid gebied en in een polderwater is één persoon rechtgebende. Veelal vissen sportvissers op witvis en beroepsvissers op paling of

geldt deze verplichting voorlopig alleen voor eenvleugelige fuiken binnen een oeverzone van 100 meter, op plaatsen waarvan Alterra heeft vastgesteld dat het om leefgebieden van otters gaat. In andere typen fuiken worden er geen stopgrids toegepast. In een aantal otterleefgebieden van It Fryske Gea en het Groninger Landschap moeten wel alle fuiken voorzien zijn van een stopgrid. Bij constatering van otters in de Nieuwkoopse Plassen hebben de plaatselijke vissers op eigen initiatief direct hun visfuiken aangepast met stopgrids.

Andere aanpassingen aan fuiken, zoals een ontsnappingspleet, worden nog onderzocht. De twaalf binnenvissers in Friesland zijn actief bezig om een ottervriendelijke visfuik te ontwikkelen. Door een spleet aan de bovenkant in de fuik zouden otters kunnen ontsnappen. In het Duitse Otter Zentrum (Hankebüttel) is onderzoek gedaan naar een dergelijke oplossing. Hieruit bleek dat otters een ontsnappingsluik en een ontsnappingspleet of scheurnaad langs de fuikhoepel kunnen vinden en kunnen ontsnappen, maar niet zonder de nodige stress.

De plek van de fuik ten opzichte van de oever heeft invloed op het aantal verdrinkingen. Omdat otters zich vooral ophouden in of langs oevers is het in Denemarken verboden fuiken te plaatsen binnen 100 meter van de oever. Aangehouden is dat er meer verdrinken otters zijn gevonden in fuiken dicht bij de oever (en in ondiep water) dan in verder weg geplaatste fuiken. Door de breedte van Nederlandse binnenwateren is dit weinig

In Denemarken is plaatsing van stopgrids in visfuiken landelijk verplicht.

de tegenwoordig commercieel interessant geworden wolhandkrab.

Aanpassingen aan visfuiken

Om te voorkomen dat otters in visfuiken terecht komen bestaan er technische aanpassingen. Zo voorkomt een metalen grid of voorhangnetje in de mond van de fuik (stopgrid) het inzwemmen van otters, maar ook van visetende watervogels. Goed om verdrinking te voorkomen. Al kost het de visser extra inspanning en een deel van de gewenste bijvangst. In Denemarken is plaatsing van stopgrids in visfuiken landelijk verplicht. Dat kennen we in Nederland niet landelijk. Bij de herintroductie van de otter waren de lokale vissers in Noordwest-Overijssel verplicht een stopgrid te plaatsen. In Friesland

Fuik met stopgrid.

aan de orde. Het op afstand van de oever plaatsen van visfuiken is vooral van belang in meren en op het IJsselmeer. Helaas is juist op het IJsselmeer de huidige praktijk dat veel fuiken dicht bij de oever staan.

Muskusrattenbestrijders werken met metalen fuiken, kooien en zogenoemde schijnduikers. Zij zijn verplicht in de keel van de fuik een ring met doorsnede van 9 cm te plaatsen waar otters niet doorheen kunnen.

Illegale fuiken

Naast beroepsvissers die legaal hun beroep uitoefenen is er helaas sprake van visstropelij. Het gaat hier om het clandestien plaatsen van fuiken, veelal zonder gebruik van stokken die boven water uitsteken. Illegaal, dus over de omvang is weinig bekend. Illegaal is het ook als beroepsvissers buiten toegestane tijd of op plekken waar geen vergunning voor is, netten plaatsen.

De volgende vormen van visstropelij zijn te onderscheiden:

- incidentele stropelij; vissen voor eigen consumptie
- gelegenheidsstropers; met beroepstuig en de vangst aanbieden voor de verkoop
- grove stropelij; stropelij met kilometers net en tientallen tot meer dan honderd visfuiken, voor de verkoop.

Uit rapporten over de illegale visserij in Nederland blijken ca. 50 'professionele' visstropers, 250 sporadische visstropers en 300 kleine visstropers actief te zijn.

Handhaving

Het blijkt lastig om zicht te krijgen op het bestaan van regels voor het gebruik van mitigerende maatregelen. Niettemin is duidelijk dat in een flink aantal vigerende

Visfuiken langs de oever.

onthefingen en visplannen geen aandacht is voor problemen met verdrinking van otters in fuiken. Regelgeving voor het visrecht is gedecentraliseerd en visrechten zijn versnipperd. Evengoed is het doden of verwonden van een beschermde soort als de otter verboden onder de Wet Natuurbescherming en dienen de Provinciebesturen toezicht te houden op het voorkomen hiervan. De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) doet controles op grove stroperij en gelegenhedsstropers. Sportvisserij BOA's controleren incidentele en gelegenhedsstroperij. Daarnaast zijn politie, BOA's van terreinbeherende organisaties en omgevingsdiensten bezig met opsporing. Deze diensten werken nauw samen. Een gepakte stroper is zijn vistuig plus zijn eventuele vangst kwijt (ook dat wat thuis aanwezig is) en hij krijgt een boete. Boetes kunnen oplopen tot duizenden euro's. Sinds enkele jaren is palingstroperij een misdrijf.

Een vluchtige blik in kranten, websites en andere publieke meldingen leverde al over de afgelopen 5 jaar een trieste oogst van 15 berichten van illegale visfuiken en gelukkig soms met betrapte stropers. Zowel particuliere stropers als beroepsvissers waren illegaal bezig; van Termuntenzijl tot Zeeuws-Vlaanderen en van IJsselmeer tot Krammer-Volkerak en qua aantal van één enkele fuik tot 110 fuiken. We hebben geen zicht op een centrale registratie en daarom ontbreekt kwantitatief inzicht in de aantallen. De website www.snoekbaarsvissers.nl/ leert echter dat het geen denkbeeldig probleem is.

Ontsnappingspleet gesloten...

en geopend.

Bevindingen

Onze belangrijkste bevindingen zijn:

- 1) In Nederland verdrinken otters in fuiken. Het lijken er negen te zijn, op een totaal van 200 onderzochte dode otters. Dit nog afgezien van de vermelde recente vondst in de Wieden. Onbekend blijft hoeveel verdrinken dieren ongemeld blijven.
- 2) Verdrinking van otters in fuiken is te voorkómen; dus dit is op te nemen in wetgeving. Sommige van de –innovatieve– maatregelen vraagt nog toetsing. Onderzoek in Friesland is daar op gericht.
- 3) Overal in Nederland gebruiken beroepsvissers fuiken in leefgebieden van otters; ook waar het een Natura 2000-gebied betreft. Regelgeving bestaat maar consequent beleid

ontbreekt om ottervriendelijke fuiken te verplichten.

- 4) Feit is dat er illegale visserij is en het sterke vermoeden bestaat dat deze omvangrijk is. De urgentie van handhaving kan niet genoeg worden benadrukt.
- 5) Hoe groot exact het probleem van verdrinking door otters is op populatieniveau blijft vooralsnog onbekend maar het is naast verkeer de hoofdoorzaak waardoor otters omkomen. Dit probleem dient daarom ondervangen te worden om de gunstige staat van instandhouding van deze wettelijk beschermde diersoort te garanderen. Provincies zijn verantwoordelijk voor dit toezicht.

Maatregelen

De maatschappij investeert in de herintroductie en bescherming van otters. Het gaat dan om investeringen in natuurherstel in het algemeen (zoals waterkwaliteit, oeverbeheer, visstand) en om het oplossen van infrastructurele (wegen en stuwen) knelpunten. In dat licht is het logisch dat verdrinking als mortaliteitsfactor aandacht krijgt. Een landelijke verplichting van het gebruik van stopgrids en/of andere maatregelen om effectief verdrinking van otters te voorkomen, is dan ook zeer gewenst. Dit vraagt actie van zowel beleidsmakers, eigenaren van viswateren, vissers als van handhavers. Dat moeten we als maatschappij erkennen en mogelijk maken. Het melden van verdachte fuiken is zeer gewenst. De extra ogen van velen, aanwezig langs en op wateren (natuurvorsers, sport- en beroepsvissers), kunnen hierbij van groot nut zijn.

Net als de snoekbaars staat een otter bovenaan de voedselketen.

Ga voor de geraadpleegde bronnen naar www.invisionair.nl